

GIẢI PHÁP NÂNG CAO HIỆU QUẢ PHÒNG, CHỐNG MUA BÁN NGƯỜI XUYÊN BIÊN GIỚI TRONG ÁP DỤNG PHÁP LUẬT VIỆT NAM

NGUYỄN PHƯƠNG THẢO*

Trong bối cảnh hiện nay, tội phạm mua bán người trên thế giới nói chung và Việt Nam nói riêng vẫn tiếp tục có những diễn biến phức tạp với mức độ, tính chất ngày càng gia tăng, nạn nhân bị bóc lột tình dục và cưỡng bức lao động chủ yếu là nữ giới và trẻ em. Do đó, thực sự cần thiết đề ra các giải pháp pháp lý nhằm bảo đảm quyền con người, trật tự an toàn xã hội và quan hệ hợp tác quốc tế của Việt Nam trong lĩnh vực này.

Từ khóa: Mua bán người; quyền con người; giải pháp pháp lý; phòng ngừa tội phạm; hợp tác quốc tế.

In the current context, human trafficking crimes in the world in general and in Vietnam in particular continue to have complex developments with increasing levels and nature, victims of sexual exploitation and forced labor are mainly women and children. Therefore, it is necessary to propose legal solutions to ensure human rights, social order and safety, and Vietnam's international cooperation in this field.

Keywords: Human trafficking; human rights; legal solutions; crime prevention; international cooperation.

NGÀY NHẬN: 20/9/2023

NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 21/10/2023

NGÀY DUYỆT: 17/11/2023

DOI: <https://doi.org/10.59394/qlnn.334.2023.692>

1. Những khó khăn, vướng mắc trong áp dụng pháp luật phòng, chống mua bán người xuyên biên giới tại Việt Nam

Trong quá trình áp dụng Luật Phòng, chống mua bán người tại Việt Nam, vẫn còn tồn tại một số khó khăn, vướng mắc ảnh hưởng việc phát huy hiệu quả tối đa trong công tác phòng, chống mua bán người xuyên biên giới. Đầu tiên, các quy định của pháp luật Việt Nam còn chưa có sự thống nhất với Nghị định thư về việc ngăn ngừa phòng, chống và trừng trị việc buôn bán

người, đặc biệt là buôn bán phụ nữ và trẻ em (Nghị định thư Palermo) như: các biện pháp phòng ngừa mua bán người trong Luật Phòng, chống mua bán người chưa được quy định và hướng dẫn cụ thể, trong khi cơ chế phối hợp giữa các cơ quan, tổ chức có liên quan trong phòng ngừa mua bán người chưa rõ ràng; nội dung phòng ngừa mua bán người chưa được lồng ghép vào hệ thống giáo dục quốc dân.

* ThS, Học viện Cảnh sát nhân dân

Bên cạnh đó, các văn bản pháp luật hiện hành về phòng, chống mại dâm đều không đề cập trực tiếp đến vấn đề mua bán người, trong khi những quy định về cấp phép cho các cơ sở kinh doanh dịch vụ nhạy cảm còn chưa hợp lý, các chế tài xử lý vi phạm trong lĩnh vực này còn thiếu và chưa đủ tính răn đe. Vì vậy, gây khó khăn cho việc phòng, chống mua bán người vì mục đích khai thác tình dục. Quy định về các tội “mua bán người” và “mua bán, đánh tráo hoặc chiếm đoạt trẻ em” trong pháp luật Việt Nam vẫn còn một số điểm chưa hợp lý và chưa tương thích hoàn toàn với định nghĩa “buôn bán người” trong Điều 3 Nghị định thư Palermo, vì thế làm giảm hiệu quả ngăn chặn của pháp luật với các tội phạm mua bán người.

Việc xử lý vi phạm hành chính liên quan đến mua bán người mua bán người được quy định tản mát trong nhiều văn bản pháp luật, gây trở ngại cho việc áp dụng trong thực tế, trong khi mức phạt tiền còn nhẹ nên hiệu quả răn đe thấp. Mặc dù pháp luật đã quy định quyền đòi bồi thường thiệt hại vật chất, tinh thần của nạn nhân bị mua bán song những yêu cầu pháp lý về thu thập chứng từ chứng minh thiệt hại hiện là một trở ngại cho việc thực hiện quyền này. Công tác phòng, chống mua bán người là một nhiệm vụ rất khó khăn, phức tạp trong khi lực lượng chuyên trách còn thiếu, yếu, năng lực còn hạn chế, kinh phí hạn hẹp.

2. Giải pháp nâng cao hiệu quả phòng, chống mua bán người xuyên biên giới theo pháp luật Việt Nam

a. Hoàn thiện pháp luật quốc gia liên quan đến tội mua bán người

Thứ nhất, tiếp tục hoàn thiện *Luật Phòng, chống mua bán người*. Hoàn thiện pháp luật, đặc biệt là pháp luật hình sự về phòng, chống mua bán người, trong đó tập trung vào các cấu thành cốt lõi nhằm tương

thích với quy định của Nghị định thư TIP và giải quyết những vướng mắc nảy sinh từ thực tiễn đấu tranh phòng, chống tội phạm mua bán người ở Việt Nam. Cụ thể: (1) Sửa đổi, bổ sung một số quy định của *Luật Phòng, chống mua bán người* theo hướng tiếp thu những quy định của *Luật Hình sự, Luật Tố tụng hình sự* trong phòng, chống mua bán người. Khắc phục những bất cập, chồng chéo với những văn bản pháp luật khác và phù hợp với thực tế. Bổ sung quy định cho phép sự tham gia của các tổ chức phi chính phủ hoạt động trong lĩnh vực phòng, chống mua bán người; coi đây là một chủ thể trong việc xác định nạn nhân và được trực tiếp thành lập các cơ sở hỗ trợ nạn nhân cần thiết. (2) Bổ sung quy định về tịch thu tài sản do phạm tội mà có, lấy đó làm quỹ ủy thác hỗ trợ nạn nhân bị mua bán khi cần thiết. (3) Bổ sung quy định cụ thể về trách nhiệm của các pháp nhân. (4) Bổ sung quy định về nạn nhân như: nạn nhân bị mua bán không bị xử lý các hành vi liên quan như mua bán dâm, xuất nhập cảnh trái phép, sử dụng giấy tờ giả...; mọi nạn nhân (nạn nhân là nữ giới, nam giới) đều được tiếp cận các dịch vụ hỗ trợ cần thiết về tâm lý và y tế nếu có nhu cầu tại cơ sở bảo trợ xã hội, nơi cư trú hoặc nơi hỗ trợ nạn nhân; thừa nhận giấy tờ chứng nhận nạn nhân do các tổ chức phi chính phủ quốc tế hoạt động trong lĩnh vực phòng, chống mua bán người cấp.

Thứ hai, hoàn thiện pháp luật hình sự Việt Nam.

Hoàn thiện quy định pháp luật hình sự theo hướng bổ sung quy định về tội phạm có tổ chức, đặc biệt sửa đổi tội mua bán người, mua bán người dưới 16 tuổi theo hướng phù hợp với Nghị định thư TIP như:

(1) Nghiên cứu xem xét nâng tuổi trẻ em là 18 tuổi. Điều này không chỉ phù hợp với

quy định của Nghị định thư mà còn tương đồng với quy định của quốc tế cũng như tương đồng trong quy định tuổi nghĩa vụ quân sự, tuổi đi bầu cử... của Việt Nam.

(2) Xem xét các hành vi tuyển mộ, vận chuyển, chứa chấp, chuyển giao, tiếp nhận người là các hành vi độc lập cấu thành nên tội phạm.

(3) Xem xét về yếu tố mục đích của tội phạm khi xem xét yếu tố vụ lợi là cấu thành cơ bản của tội mua bán người vì yếu tố này khó được xác định, chứng minh trên thực tế. Mặt khác, trên thực tế có hành vi vụ lợi nhưng không có yếu tố bóc lột thì việc định tội danh có vẻ khiên cưỡng.

(4) Cần sửa đổi theo hướng tăng nặng trách nhiệm hình sự đối với các tội danh cưỡng bức lao động và chiếm đoạt mô hoặc bộ phận cơ thể khác nhằm tương ứng với khung hình phạt hành vi mua bán người.

b. Giải pháp nâng cao hiệu quả hoạt động áp dụng pháp luật về phòng, chống mua bán người

Một là, tăng cường hiệu quả hoạt động tuyên truyền nâng cao nhận thức của xã hội về tội phạm mua bán người.

Các cơ quan có thẩm quyền cần đổi mới nội dung, hình thức, phương pháp, cách thức tuyên truyền cho phù hợp với từng đối tượng, từng địa bàn cụ thể, với nội dung, ngôn ngữ, hình ảnh phù hợp với từng địa bàn từng đối tượng nhất định. Tổ chức các cuộc thi, các câu lạc bộ, các diễn đàn, tọa đàm tìm hiểu *Luật Phòng, chống mua bán người*, xây dựng kịch nói, truyện ngắn về hình thức thủ đoạn mua bán người phổ biến, cách thức liên lạc với đường dây nóng, liên lạc với cơ quan chức năng và gặp gỡ trực tiếp giáo dục thuyết phục¹. Đồng thời, tiến hành giáo dục, nâng cao kỹ năng nhận biết hoạt động mua bán người cho những người kinh doanh dịch vụ vận tải, nhà nghỉ,

khách sạn, các quán ăn dọc đường và cho người dân tại các tuyến, địa bàn trọng điểm về hoạt động mua bán người, địa bàn có các tụ điểm giải trí. Lồng ghép vào các chương trình giáo dục tại các cấp học, đặc biệt tại các vùng biên giới có đông đồng bào dân tộc thiểu số².

Tập trung tuyên truyền cho phụ nữ và trẻ em gái, học sinh, sinh viên, đặc biệt là người dân khu vực biên giới, nhóm người có nguy cơ cao là nạn nhân bị mua bán. Phối hợp và tiến hành lồng ghép hoạt động tuyên truyền với hoạt động của các cấp hội đặc biệt là Hội Phụ nữ, Đoàn Thanh niên và chính quyền cơ sở trong thực hiện tuyên truyền cá biệt vào các đối tượng đặc thù.

Thường xuyên tiến hành tổ chức sơ kết, tổng kết, trao đổi kinh nghiệm, rút kinh nghiệm, triển khai, tham quan, học tập các mô hình đã có hiệu quả và xây dựng các mô hình mới phù hợp với đặc tính vùng miền, cụ thể và thiết thực. Phát huy mạnh mẽ vai trò của phương tiện thông tin đại chúng trong thực hiện phòng, chống mua bán người, trong nâng cao nhận thức cộng đồng, trong phản biện xã hội nhằm chủ động phát hiện những thiếu sót trong pháp luật.

Hai là, thực hiện chính sách an sinh xã hội, phát triển kinh tế, nâng cao hiệu quả quản lý nhà nước của lực lượng chức năng.

Các lực lượng chức năng trong phạm vi nhiệm vụ, cần:

(1) Lực lượng Công an tiếp tục đẩy mạnh công tác nghiệp vụ của ngành Công an trong điều tra cơ bản, quản lý tuyến, lĩnh vực trọng điểm, đẩy mạnh công tác quản lý đối tượng có tiền án tiền sự trong diện tình nghi về mua bán người, kiểm soát tốt hoạt động xuất - nhập cảnh nhằm chủ động phát hiện các dấu hiệu mua bán người các đối tượng nước ngoài nhập cảnh vào Việt Nam

thực hiện hành vi phạm tội. Tăng cường quản lý cư trú, hộ khẩu, tạm trú, tạm vắng nhằm nắm được biến động dân cư chú trọng những đối tượng lấy chồng và làm ăn bên nước ngoài về thăm thân. Chủ động nắm tình hình tại địa bàn quản lý để phát hiện những dấu hiệu có khả năng là hoạt động mua bán người tập trung vào các vùng có nhiều vụ mua bán người, vùng có tình trạng xuất khẩu lao động, di cư làm việc qua biên giới, hôn nhân có yếu tố nước ngoài...

Tăng cường quản lý các dịch vụ kinh doanh có điều kiện như khách sạn, nhà nghỉ, cơ sở massage, trung tâm nuôi dưỡng trẻ em, môi giới lao động nước ngoài để quản lý chặt chẽ, sử dụng mạng lưới cộng tác viên tại các tuyến địa bàn trọng điểm, như: sân bay, ga tàu, bến xe, lái xe đường dài, làm việc tại các tụ điểm giải trí trong nước, những người kinh doanh nhỏ lẻ thường xuyên đi lại qua biên giới, khu vực có đông người xuất khẩu lao động, hôn nhân với người nước ngoài, người dân tộc ở khu vực giáp biên gần các đường mòn... để chủ động nắm tình hình phòng ngừa và đấu tranh kịp thời. Thực hiện có hiệu quả hoạt động công vụ nắm tình hình địa bàn, đối tượng khả nghi, nắm biến động dân cư, tuyến di chuyển cùng hoạt động tuần tra, kiểm sát biên giới. Thường xuyên kiểm tra nhân hộ khẩu, kiểm tra trật tự an toàn xã hội tại các bến tàu, bến xe, nhà hàng, tụ điểm kinh doanh có điều kiện từ đó xác định các đối tượng nghi vấn và chủ động đấu tranh.

(2) Bộ Tư lệnh Bộ đội biên phòng phối hợp với lực lượng Công an nêu cao ý thức trong thực thi công vụ, hoạt động nghiệp vụ, nắm tình hình địa bàn cơ sở, huy động nhân dân tham gia vào phong trào Toàn dân bảo vệ an ninh Tổ quốc. Thực hiện hoạt động tuần tra kiểm soát biên giới, chú trọng các lối mòn dân sinh, các con đường

mà tội phạm có thể đi qua. Nắm tình hình dân cư dọc hai bên biên giới, chủ động nắm tình hình đồng bào có mối quan hệ thân tộc qua biên giới, xây dựng các cơ sở 2 bên biên giới, các tụ điểm dọc biên giới bảo đảm 100% tin báo tố giác về tội phạm mua bán người phải được xác minh, kiểm tra và kết luận một cách nhanh chóng. Triển khai các hoạt động giáo dục tại cộng đồng, nâng cao nhận thức của cán bộ vùng biên giới, hải đảo, xóa mù chữ, phát triển kinh tế xóa đói, giảm nghèo.

(3) Bộ Công an, Bộ Quốc phòng cần đề xuất Chính phủ tăng cường bổ sung kinh phí trang thiết bị phục vụ công tác phòng ngừa và đấu tranh với tội phạm mua bán người như bộ đàm, camera, thiết bị ghi âm, ống nhòm, loa đài, phim, sách báo tạp chí, băng rôn phục vụ công tác tuyên truyền đặc biệt là kinh phí trong thực hiện hoạt động hợp tác quốc tế, đánh án từ xa và giải cứu nạn nhân. Xây dựng kho dữ liệu quốc gia về tội phạm mua bán người, tích hợp quản lý dân cư trên cả nước, chia sẻ thông tin đặc biệt là những đối tượng cần quan tâm có dấu hiệu hoạt động mua bán người cũng như thông tin về những cá nhân bị nghi là nạn nhân của mua bán người. Xây dựng kho dữ liệu ADN trên cả nước.

(4) Lực lượng Công an phối hợp với Bộ đội Biên phòng đẩy mạnh công tác tiếp nhận, xác minh kịp thời các tin báo, tố giác tội phạm về các trường hợp nghi bị mua bán người, xúc tiến các biện pháp nghiệp vụ nhằm nhanh chóng giải cứu nạn nhân trước khi nạn nhân bị đưa ra nước ngoài. Thực hiện hoạt động tuần tra chung đặc biệt là tuần tra biên giới, các hình thức phòng, chống tội phạm.

Ba là, tăng cường hoạt động hợp tác quốc tế trong phòng, chống mua bán người xuyên biên giới.

Cần chủ động đẩy nhanh tiến độ đàm phán, tham gia và ký kết các điều ước quốc tế thỏa thuận song phương và đa phương liên quan đến hoạt động phòng, chống mua bán người, giải cứu và bảo vệ nạn nhân với các nước có nhiều nạn nhân, các nước là điểm đến hoặc địa bàn trung chuyển của tội phạm. Đặc biệt, triển khai đề án nghiên cứu gia nhập Nghị định thư về chống di cư trái phép bằng đường bộ, đường biển, đường hàng không bổ sung cho Công ước TOC, là cơ sở để các cơ quan chức năng tiến hành các hoạt động nhằm ngăn ngừa hoạt động di cư trái phép - hoạt động tiềm ẩn của tội phạm mua bán người.

Tiếp tục rà soát, sửa đổi hoàn thiện các hiệp định về dẫn độ và tương trợ tư pháp đã được ký kết nhằm thống nhất đầu mối theo đúng quy định của *Bộ luật Tố tụng Hình sự* năm 2015, đồng thời xác định cơ quan đầu mối thực hiện hợp tác quốc tế. Đẩy mạnh hoạt động tổng kết và triển khai thực thi có hiệu quả các hiệp định đã ký kết. Khẩn trương xây dựng hoàn thiện tiêu chí xác định nạn nhân, quy trình chuẩn trong hồi hương nạn nhân bị mua bán trở về giữa Việt Nam với các nước đặc biệt là với Trung Quốc. Xây dựng Hiệp định giữa Việt Nam với các nước, tập trung vào các quốc gia là đích đến của nhiều nạn nhân Việt Nam, quốc gia tập trung nhiều lao động hợp pháp và bất hợp pháp nhằm đẩy mạnh các hoạt động song phương, phối hợp giữa các lực lượng chức năng nhằm chủ động ngăn chặn các hoạt động mua bán người.

Đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao am hiểu pháp luật, đặc biệt là pháp luật quốc tế, hoạt động tương trợ tư pháp quốc tế, tình thông nghiệp vụ, sử dụng thành thạo ngoại ngữ nhằm thực hiện hoạt động hợp tác quốc tế phòng, chống mua bán người. Thiết lập mạng lưới sĩ quan liên lạc tại các

nước có đông người Việt sinh sống, nước là đích đến của nhiều nạn nhân bị mua bán để tăng cường và chủ động trong hợp tác quốc tế, chủ động tháo gỡ các vướng mắc nảy sinh. Duy trì đường dây nóng và tăng cường quan hệ đối đẳng giữa lực lượng chức năng Việt Nam với lực lượng chức năng ở bên kia biên giới, tăng cường trao đổi thông tin, hợp định kỳ nhằm chủ động tháo gỡ vướng mắc trong hợp tác giữa các lực lượng chức năng. Bên cạnh đó, tổ chức các hội thảo, hội nghị quốc tế nhằm học tập trao đổi kinh nghiệm, nghiên cứu các mô hình tổ chức trên thế giới, các kỹ năng trong phòng ngừa, phát hiện và đấu tranh có hiệu quả với tội phạm mua bán người. □

Chú thích:

1. *Bộ Công an lấy ý kiến xây dựng dự án luật phòng, chống mua bán người sửa đổi.* <https://congan.hanam.gov.vn>, truy cập ngày 24/9/2023

2. *Nghị quyết số 02/2019/HĐTP ngày 11/01/2019 của Hội đồng thẩm phán Tòa án nhân dân tối cao về hướng dẫn áp dụng Điều 150 về tội mua bán người và Điều 151 về tội mua bán người dưới 16 tuổi của Bộ luật Hình sự.*

3. *Báo cáo số 520/BC-BCA tổng kết 09 năm thi hành Luật Phòng, chống mua bán người năm 2011.* <https://www.camau.gov.vn>, ngày 15/7/2021

Tài liệu tham khảo:

1. *Luật Phòng, chống mua bán người năm 2011.*
2. *Nghị định thư về việc ngăn ngừa phòng, chống và trừng trị việc buôn bán người, đặc biệt là buôn bán phụ nữ và trẻ em (Nghị định thư Palermo).*

3. *Nghị định thư về việc ngăn ngừa, phòng chống và trừng trị việc buôn bán người, đặc biệt là phụ nữ và trẻ em, bổ sung Công ước về chống tội phạm có tổ chức xuyên quốc gia của Liên hiệp quốc.*

4. *Nghị định thư về chống di cư trái phép bằng đường bộ, đường biển, đường hàng không bổ sung cho Công ước TOC.*